

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**
Навчально-науковий інститут пожежної та техногенної безпеки
Кафедра права та менеджменту у сфері цивільного захисту

ЛЕКЦІЯ № 2
з дисципліни «МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКИ»
для студентів 3-го курсу спеціальності 073 «Менеджмент»
на тему: «Система менеджменту безпеки підприємства»

ЛЬВІВ
2022-2023 н/р

Розробник: к.е.н., доцент Стеців І.І.

Лекція 2. «Система менеджменту безпеки підприємства»

План.

1. Загальна теорія систем та її вплив на формування науки про менеджмент безпеки.
2. Економічна безпека підприємства, як підсистема менеджменту безпеки.

Система – це сукупність або множина пов'язаних між собою елементів. Елементами можуть виступати поняття, об'єкти, суб'єкти. Основні категорії загальної теорії систем служать базою для характеристики системи економічної безпеки підприємства. До них належать: логіка використання поняття “система”, класифікація, властивості систем, їх структурування.

Практика діяльності потребує різнобічної інформації, яка є основою процесу управління, так як використовується для оцінки ситуації та прийняття рішень керівництвом для запобігання негативного впливу на діяльність суб'єкта економіки, тобто забезпечення його економічної безпеки.

Створення економічної інформації це складний технологічний процес, що складається з багатьох блоків та піддається впливу різних чинників. Він виступає функцією управління, яка реалізується через виконання обов'язків щодо формування інформації структурними підрозділами управління (бухгалтерія, контрольний, плановий тощо). В сучасних умовах господарювання підприємства мають різні форми організаційних структур, що впливає на виконання функцій підрозділами. Зокрема, при незначній кількості працівників відбувається інтеграція цих функцій. Застосування ЕОМ забезпечує інтегрований характер формування інформації, в наслідок цього одночасно можуть формуватися бухгалтерська, контрольна та інші її види. Вищенаведене змінює процес формування інформації, але залишає незмінними потреби в її видах. Розуміння цього є вкрай важливим, як для користувачів інформації так і для тих, хто виступає виконавцем її створення. На нинішній день відсутність повного складу підрозділів управління та необхідність наявності всіх видів інформації входять у суперечність, що є проблемою практики в забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Загальновідомо, що система це сукупність або множина пов'язаних між собою елементів, які характеризуються, як об'єкти і суб'єкти. Крім того, будь-яка система повинна мати мету існування. Охарактеризувати систему можна через ознаки класифікації, властивості і структуру.

Класифікація дає можливість визначити вид системи. Виходячи з можливих умов система економічної безпеки підприємства є організацією.

Властивість – це якісні характеристики елементів системи, що відображають їх в кількісному і якісному вираженні.

Структура виступає нормою упорядкованості стану елементів системи.

Вона має ступеневий ієрархічний характер і показує взаємну узгодженість складових системи. Ознака структурування задається відповідно до проблеми, яку необхідно вирішити чим зменшується число показників характеристики системи. Зауважимо, що незалежно від ознак структурування метою (завданням) існування

економічної інформаційної системи є створення економічної інформації. Для вирішення завдань організації ІСМ визначальною ознакою є організаційна.

Як зазначає Б.М. Мізюк [№, с. 120-125], логіка процесу використання поняття “система” містить 4-и етапи і полягає в наступному:

Перший етап – використання в теоретично-пізнавальному контексті. Це робиться для того, щоб представити і проаналізувати проблему в цілому. В природі і суспільстві всі явища перебувають в нерозривній єдності. Об’єкти, процеси і проблеми, що досліджуються наукою, самі по собі не розділяються на фізичні, хімічні економічні і т.д., а знаходяться в певній єдності. Не об’єкти, а питання, які ставить наука при вивченні природи і суспільства, можуть бути про класифіковані, як процеси фізичного, хімічного, соціального та іншого характеру.

Поняття системи накладається на нескінченно складну дійсність для того, щоб обмежити певні її частини, віднести до конкретної сфери знань і вивести певні співвідношення і закономірності. Практично ж на першому етапі поняття системи використовується для правильної постановки проблеми і її аналізу.

На другому етапі поняття системи допомагає знайти загальні правила проведення дослідження чи розробки. Система виступає, як спосіб правильної постановки і здійснення дослідження. Це відбувається за рахунок того, що в зміст системи вкладається розуміння універсального інструменту дослідження різномірних явищ.

На третьому етапі проектується конкретний набір засобів і способів вирішення проблеми. Відбувається процес конструювання, тобто створення системи, яка б вирішувала проблему в ідеальному виді. На цьому етапі система створюється спочатку уявно, а потім уточнюється і конкретизується в певних знакових моделях.

На четвертому етапі система створюється матеріально, як взаємопов’язаний комплекс речей, призначених для вирішення проблеми.

Системи класифікують за такими ознаками:

- Залежно від умов існування:
 - живі (володіють біологічною функцією);
 - неживі (не володіють).
- За видом:
 - абстрактні – системи, елементами яких є поняття (математичні моделі);
 - конкретні – елементами яких є не менше, ніж 2 об’єкти, два суб’єкти або одночасно об’єкти і суб’єкти.
- Залежно від контакту із зовнішнім середовищем:
 - відкриті – якщо контактують з іншими системами;
 - замкнуті – не контактують з зовнішнім середовищем.
- Від складності елементів:
 - великі – мають сукупність виділених підсистем, кожна з яких може розглядатися як окрема система;
 - складні – відображають різні порівняні аспекти або включають взаємопов’язані комплекти різних моделей;
 - організації частково самокеровані системи, яким властиві характеристики, визначені Р. Акоффом.

До основних властивостей системи належать:

- цілісність;
- ділимість;
- ієрархічність;
- ізолюваність;
- множинність;
- емерджентність.

Кожна система має структуру, яка виступає нормою упорядкування елементів системи. Структура має ієрархічний характер і ступеневу ознаку, що демонструє погодженість її елементів. Систему можна структурувати за різними ознаками. Кожне структурування переслідує певну мету. Внаслідок цього, будь-яка система може характеризуватися різною структурою (мати інші елементи). Основи загальної теорії систем дають можливість ідентифікувати систему економічної безпеки підприємства за класифікаційними ознаками та визначити її структуру з метою організації.

Дослідження будь-якого явища потребує насамперед характеристики його, як системи через визначення елементів, встановлення взаємозв'язку між ними та елементів із ним, тобто формування його структури.

Структура, як відношення між елементами цілого, може розглядатися з різною метою, що обумовлює формування інших елементів у кожному випадку, а отже різних структур такого цілого.

Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств.

Єдиного підходу до визначення системи економічної безпеки відсутній. На наш погляд, сьогодні воно вкрай необхідне, бо внесення змін до системи є ефективним лише за умови бачення її частин і визначення впливу змін на кожен зокрема і в цілому.

Для визначення системи економічної безпеки слід використати метод дедукції та аналізу щодо загальноприйнятих категорій відображення дійсності та опираючись на думки вчених з цього приводу. Під системою звичайно розуміють сукупність елементів, які знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, утворюючи одне ціле [№, с. 1225]. А.М. Кузмінський вказує, що основними вузлами будь-якої системи є її механізм, система у статичі (структура, кадри, техніка) і динаміці (процеси, які відбуваються у системі). Механізм системи характеризують її теорія (визначення мети, предмета та методу) і практика. Систему у статичі – її структура складові елементи та співвідношення їх і техніка. Систему у динаміці – технологічні процеси [№, с. 3]. Така характеристика абсолютно прийнятна по відношенню до системи економічної безпеки підприємства і може служити основою для її визначення.

Система економічної безпеки у теоретично пізнавальному аспекті – це комплекс елементів її теорії (теорія, технологія, організація) і практики (процес,

служба, праця спеціалістів, забезпечення), що характеризують механізм системи який функціонує з метою забезпечення економічної безпеки суб'єкта економіки та вирішенням пов'язаних з цим проблем рис.1.

Рис.1. Теоретично-пізнавальна модель системи економічної безпеки

Система економічної безпеки підприємства не може бути однаковою для всіх. Вона індивідуальна для кожного підприємства, тому що залежить від рівня його розвитку, структури, сфери діяльності, її ефективності, кваліфікації кадрів, стану навколишнього середовища, зокрема конкурентного середовища, ризикованості виробництва тощо.

Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки підприємництва тісно взаємопов'язані. Об'єктом системи виступає стабільний економічний стан суб'єкта підприємницької діяльності в поточний і перспективний періоди. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові, інтелектуальні тощо. Суб'єкт системи гарантування економічної безпеки підприємництва має складніший характер, оскільки його діяльність зумовлюється не тільки особливостями і характеристиками об'єкта, а й специфічними умовами зовнішнього середовища суб'єкта підприємницької діяльності. Виходячи з цього, можна виділити дві групи суб'єктів, що гарантують економічну безпеку підприємництва: зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх суб'єктів належать органи законодавчої, виконавчої і судової влади, покликані гарантувати безпеку всіх без винятку законослухняних суб'єктів

економіки, причому діяльність цих органів не можуть контролювати самі підприємці. Ці органи формують законодавчу основу функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних її аспектах і забезпечують її виконання.

До внутрішніх суб'єктів належать особи, що безпосередньо здійснюють діяльність із захисту економічної безпеки певного суб'єкта підприємництва. Суб'єктами можуть виступати: працівники власної служби безпеки фірми (підприємства) та запрошені працівники із спеціалізованих фірм, що надають послуги із захисту підприємницької діяльності.

Безпеку можуть створювати дві групи суб'єктів:

Перша група: займаються цією діяльністю безпосередньо на підприємстві і підпорядковані його керівництву. Серед них виокремлюють три підгрупи:

1) спеціалізовані суб'єкти, основним призначенням яких є постійна діяльність із забезпеченню безпеки підприємства (в рамках своєї компетенції відділ тощо);

2) напівспеціалізовані суб'єкти, частина функцій у яких полягає в забезпеченні безпеки підприємства (маркетингова служба, юридичний підрозділ тощо);

3) решта персоналу та підрозділи підприємства, які в межах своїх посадових інструкцій та положень про підрозділи зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення безпеки підприємства.

Друга група: зовнішні органи та організації, які функціонують самостійно і не підпорядковуються керівництву підприємства, але при цьому їх діяльність істотно впливає на безпеку підприємства. Суб'єктами виступають:

- законодавчі органи;
- органи виконавчої влади;
- суди;
- правоохоронні органи;
- науково-освітні заклади;
- промислові шпигуни;
- конкуренти;
- іноземні компанії;
- кримінальні структури;
- фірми-розвідники

Головною умовою формування системи економічної безпеки підприємства є визначення сфер, у яких діють чинники небезпек і загроз.

До таких сфер належать: безпека в науково-технічній, екологічній, інформаційній, психологічній сферах; фізична, техногенна та пожежна безпеки.

Надійність і ефективність системи безпеки підприємства визначають за одним критерієм – відсутністю чи наявністю завданих йому матеріальних збитків і моральної шкоди. Зміст цього критерію характеризується такими показниками:

- а) запобігання витоку конфіденційних відомостей;
- б) запобігання протиправним діям з боку персоналу підприємства, його відвідувачів, клієнтів або припинення таких дій;
- в) збереження майна й інтелектуальної власності підприємства;
- г) запобігання надзвичайним ситуаціям;

д) припинення насильницьких злочинів щодо окремих (спеціально виділених) працівників підприємства і груп їх;

е) своєчасне виявлення і припинення спроб несанкціонованого проникнення на об'єкти підприємства, що охороняються.

Політика безпеки підприємства – це орієнтири для дій і ухвалення рішень, які полегшують досягнення цілей. Для встановлення цих загальних орієнтирів необхідно сформулювати цілі забезпечення безпеки підприємства.

Цілі політики безпеки:

- захист фінансових ресурсів підприємства;
- захист прав та інтересів підприємства;
- зміцнення інтелектуального потенціалу підприємства;
- збереження і примноження власності;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- інформаційне забезпечення діяльності підприємства і підвищення його ефективності;
- орієнтація на стандарти й лідерство;
- сприяння управлінським структурам у досягненні цілей підприємства;
- запобігання залежності від випадкових і недобросовісних ділових партнерів.

Опираючись на вище викладене можна визначити такі напрями, які полегшують досягнення цілей поставлених для забезпечення економічної безпеки підприємства:

- а) збереження і нарощування ресурсного потенціалу;
- б) проведення комплексу превентивних заходів щодо підвищення рівня захищеності власності й персоналу підприємства;
- в) залучення до діяльності із забезпечення безпеки підприємства всіх його працівників;
- г) професіоналізм і спеціалізація персоналу підприємства в т.ч. підрозділу економічної безпеки;
- д) пріоритетність несилових методів запобігання загрозам і їх нейтралізації;
- е) створення служби економічної безпеки на підприємстві.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!